



Almanach de Melançon 1711



Vg PK 1732

7.

COMMENTATIO
DE
SPLENDORE
ARCHIOFFICIORVM
IN CAROLI VI. IMP. ROM. GERM.
CORONATIONE,

AVCTORE
GEORGIO DAVIDE Mand,
PROFESSORE PVBLICO ET COLLEGIO MAIORI
PRINCIP. COLLEGIATO.



L I P S I A E
APVD IO. CHRIST. LANGENHEMIVM
C1D1DCCCLXII.

Kh 1283



COMMENTATIO
DE
SPLINDORE
ARCHITECTURARUM
IN CAROLINA IMP. ROM. GERM.
CORONATIONE
AVCTORE
GEORGIO DAVIDE SHARP,
PROFESSORE PABRICO ET COLLEGI MAGISTRO
IN COLLEGIUM

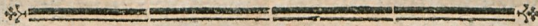


LEIPZIG
ATD TO ORNIT. PANORAMUM
1777





DE SPLENDORE
ARCHIOFFICIORVM
IN CAROLI VI. IMPERAT. ROM. GERM.
CORONATIONE.



Archiofficia in Imperio Romano-Germanico
competunt Principibus Electoribus, ita
quidem hodie, vt Elector moguntinus sit
Archicancellarius per Germaniam, Elector
treuirensis Archicancellarius per Galliam et
Regnum arelatense, Elector coloniensis Archicancellarius
per Italiam, Rex et Elector bohemus Archipincerna,
Electoꝝ bauarus Archidapifer, Electoꝝ saxo Archimarc-
schallus, Electoꝝ brandenburgicus Archicamerarius, Ele-



etor palatinus Archithesaurarius, ¹⁾ Elector hannoueranus
 itidem Archithesaurarius. ²⁾ Horum archiofficialium vices
 fubeunt officiales hereditarii, quippe Comes de Althan ³⁾
 est pincerna, Comes de Waldpurg est dapifer, Comes de
 Pappenheim est mareschallus, Comes de Zollern est came-
 rarius, Comes de Sinzendorf est thesaurarius. ⁴⁾ Hos
 vicarios sibi Electores seculares ipsi nominant nexuque feu-
 dali constringunt, quod olim erat Imperatoris. ⁵⁾ Pap-
 penheimius vnicus adhuc durat ex iis familiis, quae in Aurea
 Bulla seculo decimo quarto per Carolum IV. illis officiis
 deputatae laudantur. Ecclesiastici non habent similes sub-
 stitutos, cuius defectus ratio videtur esse, quod literati de-
 berent constitui, quae conditio hereditate non transeat.
 Archiofficia illa summo adhuc hodie studio adseruntur et
 vindicantur a Principibus Electoribus vtriusque professio-
 nis, et quamuis non semper omnia occupentur functione
 quadam in aula caesarea, omnia tamen tum, quando Im-
 perator aut Rex Romanorum in Germania inauguratur,
 quaedam suo Domino ministeria exhibent, qua die Caesari
 augustissimo non alia honorificentior per omnem ipsius vi-
 tam solet euenire. Huius causa, et cum eius doctrinae
 magnus et necessarius sit vsus in iure publico nostro, cepi
 consilium, archiofficiarum splendorem in Caroli VI. Im-
 peratoris coronatione ex actis publicis recensendi et expla-
 nandi, cuius rei intelligentiae tanto melius me spero consul-
 turum, quanto exactius ipsum ordinem coronandi ⁶⁾ et ritus
 ecclesiasticos circa id, quod summum est, simul pertractauero,
 affusa luce quadam ex legibus Imperii nostri. Carolus VI. ⁷⁾
 ergo post obitum sui fratris Iosephi ⁸⁾ creatus est Rex Ro-
 mano-

manorum et Imperator anno M D C C X I. d. 12. Octobr. in ciuitate libera imperiali ad Moenum, Francofurti, cui celebritati Electores coloniensis et bauarus, ab Imperatore Iosepho proscripti, defuerunt. 9) Dies 22. Decembris anni eiusdem et in laudatae ciuitatis aede S. Bartholomaei dictus est coronationi. Tum vero matutino tempore et clausis Francofurti portis, Electores moguntinus Lotharius Franciscus¹⁰⁾ et treuirensis Carolus,¹¹⁾ cum Episcopis et abbatibus assistentibus et cum aliis minoribus familiae suae ecclesiasticae templum intrant, aduentum Regis coronandi praestolantes. Accedunt deputati norimbergenses curru et milite caesareo honorati, apportantes Caroli M. coronam, eius enses, S. Mauriti gladium, sceptrum, globum aureum, pluuiale seu pallium, dalmaticam, albam, stolam, tibialia, sandalia, chirothecas et cingula duo. Haec ornamenta et insignia arae sacrarii imponunt et Electoribus moguntino et treuirensi mancipant. Opera gemina funguntur aquisgranenses deputati et Archiepiscopi illis Caroli M. acinacem, codicem euangeliorum aureis literis in cortice arboreo scriptorum, nec non capsulam auream cum reliquiis quibusdam protomartyris S. Stephani, reuerenter offerunt. Ex his insigniis Episcopi assistentes librum euangeliorum et sanguinem S. Stephani cum receptaculo illo altari, regiae consecrationi destinato, credunt, coronam vero, enses, sceptrum et aureum globum, mensae, insignium quieti addictae, prope aram ad epistolae cornu. Quae posteriora, dum paululum recubissent, exceptis Caroli M. ensibus, duo aulae moguntinae viri primarii in palatium caesareum, vt Regi in ecclesiam protinus solenni-



ter tendenti possent praeferrī, auexerunt. Cetera, dalmaticam scilicet, albam, stolam, sandalia, tibialia, chirothecas et cingula, missi norimbergenses conclauī electoralī, quod est a sinistra principis altaris in templo S. Bartholomaei¹²⁾ et ab Electoribus creandi Caesaris causa maxime initur, intulerunt et arae eiusdem imposuerunt. Quo facto Comes Linar, socieri sui Comitis Werthern ianitoris Imperii munere fungens, occlusit conclaue. Pallium autem Imperatoris in mensa insignium dilatarunt, cui deputati urbium imperialium Norimbergae et Aquisgrani immoti adsisterunt. Hoc temporis interuallo Elector palatinus Iohannes Wilhelmus,¹³⁾ Caroli VI. auunculus, legatus bohemicus Franciscus Ferdinandus Comes Kinskius, legatus saxonicus Otto Henricus liber Baro a Frisen, legatus brandenburgicus Christophorus Burggrafius a Dohna, legatus hannoueranus Fridericus Wilhelmus liber Baro a Schliz dictus Goertz¹⁴⁾ et Mareschallus hereditarius Comes a Pappenheim in curia senatoria¹⁵⁾ conuenerant. Hinc se in palatium caesareum contulerant, fumentes Imperii insignia, ita quidem, vt legatus saxo ensē vagina nudarit et mareschallo ianuāe patenti propinquo porrexerit, vaginam in mensa ibi relinquens. Post haec solenni pompa¹⁶⁾ cum Romanorum Rege, insidentes equis, abierunt in S. Bartholomaei templum. In hac via, ciuibus vrbis salutantibus armis vtrinq̄ue marginata, praecuntibus inferioris et superioris dignationis viris et ad comitatum regio-electoralem pertinentibus, inprimis hic ordo est habitus, vt legato bohemo a dextra legatus saxonicus, a sinistra hannoueranus equitarint. Denique legatus brandenburgicus, Burggrafius

a Dohna, gestans sceptrum imperiale, et huic finistrorsum Philippus Ludouicus Comes a Sinzendorf, praeferens coronam super puluinari. Sequebatur pedes mareschallus Electoris palatini hereditarius ¹⁷⁾ cum ense in vagina, mucronem deorsum. Post hunc Elector palatinus globum aureum in dextra tenens. Porro mareschallus imperialis Pappenheimius nudum gestans S. Mauritii gladium, apicem fursum. Tandem Carolus Rex Romanorum coronam bohemicam in capite portans et sub vranisco equitans, quem duo consules, sex scabini et duo senatores francofurtani gestabant. Dextrorsum Regi Comes ipsius stabuli, Philippus Sigismundus Comes sacri Imperii a Ditrichstein, a sinistra prope equum nobilis a Regendal, equiferis in arena domandis fingendisque superior praefectus, a tergo curiae magister Antonius Princeps Lichtensteinus cum primitiis camerario Rudolpho Comite a Sinzendorf, incedebant. Agmen claudebat nitida militum turba. Quum extremae templi portae appropinquassent, quam Imperii ianitor aperuerat, Electores moguntinus et treuirensis obviam Regi tendunt, ille quidem pontificalia indutus, infulam in capite, pedum in manu, praeuiis viris ecclesiasticis, mitram pedumque treuerensis, cruces vtriusque Archiepiscopi praeferentibus. Inter hos etiam erant mareschalli hereditarii moguntini et treuirenses, portantes gladios electorales, et Anselmus Franciscus liber Baro de Warsberg, canonicus moguntinus, qui baculum argenteum cum tribus sigillis imperialibus anteferebat. Rex equo descendens et templi portam ingressus excipitur a duobus Electoribus, inprimis a consecratore moguntino, piis precibus. Sic mora nasce-

batur



batur comitatus regio, cuius maior pars in loca sua templi fecedere potuerat. Finitis precibus iuerunt moguntinus ad consecrationis altare, Rex in suam precationum sellam, ¹⁸⁾ adstantibus a dextra Pappenheimio cum ense stricto, et Comite Schoenbornio, quem Rex ad actum hunc nominauerat, absente camerario hereditario Comite Zollerano, eum sceptro, a sinistra Comite de Zeil dapifero cum globo imperiali, et Comite de Sinzendorf cum corona super culcita. Sacris hymnis aliquantisper silentibus, Archiepiscopus treuerensis et seruietes Episcopi Regem adduxerunt ad altare, vbi consecrator moguntinus super procumbente in genua pias recitauit precationes. Illi reduxerunt etiam, occupantes ipsi denuo suas stationes. Quo facto moguntinus orsus est sacram Missam, ¹⁹⁾ quae de S. Spiritu dicitur. Antequam decantaretur euangelium, Regem Princeps Lichtensteinus, qui cum scipione in manu ei continuo adhaesit, corona bohemica et archiducali pallio leuauit, huncque ornatum in adstantium procerum ex regia domo deposuit manus. Quod quum adhuc in oratorio peractum esset, accefferunt Electores treuerensis et palatinus itemque absentium legati, adducentes Regem ad altare, vbi cum eo et consecratore omnes in genua se submittunt, hoc quidem legente litaniam de omnibus sanctis, ²⁰⁾ respondentibus iis, qui adsistebant, et facellanis. Dum ita sacris operantur, officiales hereditarii cum insignibus ad stationem regiam, precandi causa adornatam, restiterunt, legati tamen Electorum euangelicorum mox circa supplicationum illarum auspicia recesserant in sua pietatis religiosae exercitationi destinata subsellia. Quum
in



in litania peruentum esset ad verba: Vt nos exaudire digneris! surrexit consecrator solus, arripiens pedum archiepiscopale, Regi sacerdotalem impertitur benedictionem. Absoluta litania Carolus Rex Romanorum iusiurandum aduocatae ecclesiasticae praestitit. Nimirum quaesitus a consecratore, an sanctam fidem catholicam tenere et operibus iustis seruare vellet, an ecclesiis ecclesiarumque ministris tutor ac defensor esse, an Regnum a Deo concessum iuste regere et efficaciter defendere, an iura Regni et Imperii, bona eiusdem iniuste dispersa recuperare, recuperata conseruare et in vsus Imperii impendere, an pauperum iuxta ac diuitum, viduarum ac pupillorum aequus esse iudex et pius defensor, an romano Pontifici ²¹⁾ et ecclesiae reuerentiam et fidem vellet exhibere, respondit: Volo, et omnia praemissa, quantum diuino fultus fuero adiutorio, fideliter adimplebo, sic me Deus adiuuet et sancta Dei euangelia! Praestito hoc sacramento interrogauit Elector moguntinus circumstantes: Vultis tali Principi et Reetori vos subiicere ipsiusque Regnum firmare, fide stabilire atque iussionibus illius obtemperare? Responsum est: Volumus. Sic descendit Carolus Romanorum Rex in infimum altaris gradum, se prostrauit in genua et a consecratore iterum bene dictis sacerdotali ritu auctus, nudatus est, quantum ad vnctionem nunc celebrandam sufficeret. Aduenerunt legati. Vestimenta vero vnctioni obstantia remouerunt Burggrafius a Dohna, curiae magister regiae et primus camerarius, quo pacto moguntinus vnctionem sacro oleo perfecit in vertice capitis decussatim, inter humeros, in ceruice, in pectore, in brachio inter palmam et cubitum,

B

in





in manu tandem, cuiuslibet vnctioni crucis signum addit et verba: Vngo te in Regem de oleo sanctificato in nomine Patris, Filii et Spiritus S. Sacrum chryisma statim post inunctionem quamlibet ante aram ab Episcopis adstantibus lana subtili deterfum est. Cui cerimoniae chorus regius suauis symphonia interstrepuit antiphonam: Vixerunt Salomonem Sadoc sacerdos et Nathan prophetae in Zion et ambulantes laeti dixerunt: Viuat Rex in aeternum etc. Postea Carolus, Rex vnctus, introiit electorale conclave, apertum per ianitorem substitutum et vbi iam deputati norimbergenses morabantur. Electores treuerensis et palatinus, absentium Electorum legati et primores ecclesiastici Regem comitati sunt, ex quibus Elector palatinus, legatus brandenburgicus, Comites Pappenheimius et Sinzendorfius insignia augusta praetulerunt, vt in reditu deinde. In conclauis deputati vrbis liberae Norimbergae, genu flexi, tibialia et sandalia, orator vero brandenburgicus, adstantibus curiae regiae magistro et principali camerario, dalmaticam et albam et super his stolam Regi induerunt, deputatis illis bona sua simul officia praestantibus. Episcopi autem denuo loca sacro oleo delibuta purificarunt lana. Ita ornatus Rex cum comitatu suo rediit ad altare innixus genibus super imo gradu. Post illum ad epistolae cornu stetit Elector treuirensis, post hunc Elector palatinus, porro legati. Tum vero consecrator continuauit pia vota pro salute Regis longo sermone, praedicans figillatim virtutes vnctionis sacrae, cuius particeps esset redditus. Hac terminata benedictione Elector treuerensis acinacem Caroli M. Aquisgrano allatum de altari sumisit et Regi nudum in manus

manus dedit. Quum eius vsum probum et necessarium
 in republica explicaret consecrator verbisque sacris: Ac-
 cingere gladio tuo etc. vteretur, accepit Elector palatinus
 acinacem, in vagina recondidit et Regi succinxit, praesen-
 tibus legatis. Deinde consecratori annulus pretiosus de
 altari porrectus est, quem Regi in digitum immisit, pia
 explicatione et omine laeto. Ad haec dabantur Principi
 Electori moguntino sceptrum et globus imperialis, qui
 illud Regi in dextram, hunc in sinistram dabat. Globum
 reddidit Rex Electori palatino, sceptrum legato branden-
 burgico. Legatus autem saxonicus enseni Caroli M. va-
 gina eduxit et mareschallo hereditario dedit, postquam hic
 S. Mauritii gladium mensae insignium reddidisset. Carebat
 Rex adhuc pallio et corona augusta. Illud Elector pala-
 tinus ipsi circumdedit, quum deputati norimbergenses ex
 insignium mensa detulissent ad altare, hanc, per sacerdo-
 tem ex eadem tabula depromptam, Principes Electores
 moguntinus et treuerensis simul sollemnissime imposuerunt.
 Tanto splendore, cum multorum optimatum iuribus exi-
 miis et honoribus connexo, vinctus et coronatus Imperator
 Romano - Germanicus, ²²⁾ comitante treuirensium Ele-
 ctore, ad altare ascendit et digitis libro euangeliorum
 impositis iuravit: ²³⁾ Se velle leges et iustitiam, itemque
 pacem ecclesiae seruare et promouere, populo subdito
 commoda et suum cuique procurare, iura Imperii consilio
 Principum tueri, Pontifici, ecclesiae romanae et Episcopis
 canonicum exhibere honorem, bona ipsis competentia
 protegere, nec non Ordines et vasallos Imperii sueto di-
 gnari fauore. Secundum haec treuirensis Elector Impera-
 torem



torem in oratorium restituit, comitantibus Electore palatino et oratoribus electoralibus. Hi nunc insignia Imperii gestabant. Elector tamen palatinus aureum globum Comiti Zeilio, et legatus brandenburgicus sceptrum Comiti Schoenbornio, qui camerario hereditario nunc suffectus erat, prope Caesaris subsellium tradidit. Sacra missae requirebant, ut euangelium incineretur, quo facto liber euangeliorum portatus est ad Principem Electorem treuerensem, qui eum Caesari osculandum et suffitum dedit. Audita sunt symbolum apostolicum et offertorium ²⁴) per concentus musicos, in quo temporis tractu Elector treuerensis et assistentes praesules et abbates Caesarem, ut sacrificaret, abduxerunt, qui patinam osculatus in genua procumbens, munus indidit pelui, quam moguntinus ceremoniarius representauerat. Rediit Imperator in oratorium suum, accepit ab Electore treuirensi suffitionem, incensum vocant, et post orationem dominicam a direttore chori, Iohanne Philippo Comite Schoenbornio, herbipolitanae ecclesiae praeposito, oblatam Pacem osculandam et aquam lustralem. Elector quoque treuerensis Caesari ademit et puluinari imposuit coronam, quam per legatum hannoueranum sibi additam hereditarius thesaurarius, Comes Sinzendorfius, super culcita inter alios officiales tam diu tenuit, donec Imperatori post coenam sacram iterum imponeretur. Quum ipse consecrator, Elector Princeps moguntinus, sacra eucharistia usus esset, Augustus per Electorem treuerensem et Episcopos addictos ad altare comitatus in primo eius nudo ascensu, cuius puluinar pede remouerat ipse, genibus fultus, a consecratore eodem

eodem sanctissimo refectus est epulo. Recessit piis precibus finitis et ab Electore treuirensi et assistentibus comitatus in oratorium suum, vbi Elector treuerensis coronam imperialem a legato hannouerano, cui Sinzendorfsius dederat, accepit et Caesari denuo imposuit. Idem Sinzendorfsius, thesaurarius hereditarius, contra accepit coronam domesticam tentum et deinde praelatum. Curiae magister etiam Caesari vellus aureum circumdedit. Erat in aede S. Bartholomaei, haud procul mensa insignium imperialium, thronus caesareus in pegmate, sex gradibus ascendendo, affabre constructus, vice solii, quod Aquisgrani seruant et ab ipso Carolo M. possessum memorant. Eo, quum sacrum missae officium penitus esset peractum, Carolum VI. Imperatorem Romano-Germanicum semper Augustum, Electores moguntinus, treuerensis et palatinus, legati Electorum absentium et officiales hereditarii deducunt et in possessionem vel quasi Imperii solenniter mittunt. Elector moguntinus pontificalibus adhuc indutus, pia verba fecit ad Imperatorem in solio residentem, eiue gratulatus fastigium augustum et Imperium commendans, incensor ipse fuit hymni ambrosiani, succinente musica caesarea inter tubarum tympanorumque honorificos tumultus, inter populi acclamationes: *Viuat Carolus!* inter campanarum festiuos clangores, inter bellicorum in vallis tormentorum laeta tonitrua. Inter haec Electores moguntinus et treuerensis in sacrarium abeuntes, vestimenta sua liturgica deposuerunt, amictum electoralem resumentes. Elector palatinus, legati et officiales hereditarii restiterunt penes Caesarem. Tum vero et durante adhuc *Te Deum* laudamus,



Caesar augustissimus functus est ritu, quo, ex Germanorum antiquis deriuato institutis, honores equestres splendide conferri solent. Creauit scilicet equites, qui omnes iam nobilitatis titulo conspicui et a Caesare et Electoribus ad hanc celebritatem fuerant praenominati, gladio Caroli M. quem vagina nudatum legatus saxonicus attulerat. Inter eos primus fuit Fridericus Baro de Dalberg, vormaliensis ecclesiae camerarius, ob prisca priuilegia suae familiae per Imperatores impertita. Cum omnes reliqui sic honorum equestrium participes euasissent, Imperator ensen legato saxoni et hic mareschallo Pappenheimio reddidit. Secundum haec descendit Carolus VI. in oratorium suum, vbi decanum, cantorem et syndicum ecclesiae aquisgranensis inuenit, supplicantes, vt more priorum Imperatorum canonicus ecclesiae suae fieret eiusque iura confirmaret, cui lubens annuit. Ergo iurauit his verbis: Nos Carolus diuina fauente clementia Romanorum Rex, ecclesiae nostrae beatae Mariae aquensis canonicus, promittimus et ad haec sancta Dei euangelia iuramus eidem ecclesiae fidelitatem et quod ipsam, iura, bona et personas eiusdem ab iniuriis et violentiis defensabimus eiusque priuilegia et consuetudines confirmamus. Commoda, quae ecclesiae aquisgranensi ex coronatione regia antiquitus debentur, sunt haec: Pannus cum puluinis, super quo Rex templum aquisgranense ingressus primas Deo preces fundit, pannus stratus super scamno, in quo ante coronationem suam orare solet, trabca seu chlamys, item vestis, in qua Rex coronatur, duo tapetes aurei, vnus iniectus sedi ante aram beatae Mariae virginis, alter quo folium regale in alto monasterio decoratur,

tur, soluuntur item pro iuribus ecclesiae more praelatorum quinquaginta sex aureorum florenorum, nec non tres carratae seu dolia vini optimi, quarum duae ecclesiae diuae virginis, tertia collegio diui Adalberti aquensi cedere fuerunt.³⁵⁾ Caesar haec edoctus ecclesiis satisfecit. Acceperunt etiam deputati postea literas ab electorali collegio, tum ab ipso Imperatore, cauentes, ne solennia inaugurationis caesareae, nunc Francofurti patrata, ex sententia tamen et praescripto Aureae Bullae Aquisgrani³⁶⁾ in ciuitate libera imperiali celebranda, huic vnquam fraudi esse deberent, sed eiusdem iura semper salua et illibata. Hoc pacto summam feliciter manum iis admouerant, quae initiationis caesariae causa in templo fuerant expedienda, reditum ergo moliuntur in curiam senatus. Haec processio dispar est in eo ab introitus, quod ecclesiastici simul adfuerint Principes Electores, et omnes, et Caesar ipse sacratissimus, pedites inceserint. Ex praecedentium Caesari numerosa turba mihi maxime sunt annotandi trium praesentium Electorum mareschalli hereditarii, enses electorales vaginis coopertos et cuspidibus inuersis gestantes. Post hos nobilis a Warsberg cum baculo argenteo et inde pendentibus sigillis imperialibus, Comes a Zeil dapifer hereditarius et loco camerarii hereditarii Comes a Schoenborn, ambo hi tamen insignibus casti. Sequebantur quatuor legatiales, brandenburgicus quidem sceptrum gestans, porro thesaurarius Sinzendorffius coronam domesticam praefrens, Elector palatinus globum aureum in manu tenens, mareschallus Pappenheimius gladium exsertum portans et tandem sacra caesarea maiestas, Carolus VI. infulis regiis adhuc



huc ornatus, hoc est, sub corona et pontificalia indutus, et sub vranisco in manu fenatus, vt in accessu. Ad latus dextrum, sed seorsim paululum, Elector moguntinus, ad sinistrum Elector treuerensis, oram pallii seu pluuiialis caesarei complexus, remotius vero curiae caesareae magister et spiculatorum cum lanceis praefectus incedebant. Desiit agmen in milites, quos Electores moguntinus, treuerensis, et palatinus corporum custodes habebant, secundum quos erat centuria militiae francofurtensis. Via, qua commauerant, asseribus erat strata et panno obducta. Haec plebi arridebant, haec nunc eia in commune, haec nunc procul visentibus iucundum spectaculum. Vbi in curiam senatoriam venerant, Imperatorem Electores et legati in conclaue, quod praeconsultationibus inseruierat, comitantur et insignia mensae imponunt, Electores in suum quisque conclaue, legati in vnum secedunt, vt animi curam in die tam negotiosa paulisper remittant. Quo facto Caesarem iterum adeunt et cum eo in coenaculum pergunt, cuius ianuam seruabat ianitor imperialis cum milite caesareo et saxonico. Ibi tabulae suo splendebant ordine, nemo tamen pransum eas occupabat prius, quam functiones in Aurea Bulla ²⁷) praescriptae ab archiofficialibus essent procuratae. Spectatum adstiterunt Imperator solus fenestrae secundae, Electores moguntinus, treuirensis et palatinus primae, legati bohemus et saxo quartae, legati brandenburgicus et hannoueranus quintae, tertiae luminibus thronus caesareus offecerat. Pappenheimius ergo mareschallus, nomine Archimareschalli absentis, primus abiit, satellitum et tubicinum grege praeuiio, ante curiam ascendit equum et tuba-



tubarum tympanorumque musica excitus in aceruum auenae, quem intra cancellos milite custoditos inuenit, vsque ad fellam equitauit, ibi hausit modiolu argenteo auenam, eum regula argentea hostiuit et effudit, rediens in coenaculum. Auena paulo post in praedam populo accreuit. Descendit curia Elector palatinus Archidapifer Imperii, habitu electorali venerabilis, in comitatu quorundam procerum et militum, quibus praecuius erat mareschallus electoralis hereditarius, ensen vagina tectum et inuerso cuspide portans. Ante curiam Elector infedit equo ac inter concentus musicos equitauit ad culinam intra carceres, vbi integer bos, alitibus et quadrupedibus factus, per aliquot iam dies affabatur. Inde frustum assaturae in patinam argenteam accepit, id conditum operculo simili per camerarium suum primum et stabuli comitem sibi praeportandum curauit in coenaculum, vbi tabulae caesareae superposuit. Mox irrupente plebe bos et culina perierunt, licet, infortunii cauendi causa, decretum esset, assaturam residuam militibus donatium addere. Sequi debuisset archiofficium Camerarii. Sed legato brandenburgico propter multitudinem circumfusam equus adduci nondum potuerat. Hinc saluo eius iure ac ordine, nomine Electoris hannouerani, Archithesaurarii S. Imperii, thesaurarius eius hereditarius Sinzendorffius cum anteambulonibus tubicinibus militibusque adequitauit. Equum ornabant loco capsularum, in quibus scelopeta condi solent, crumenae praegnantes aere coronario, vnde ad septa fori missilia sparsit. Nummi aurei et argentei propterea cusi, in antica

C

facie



facie habent coronam augustam, subscriptis verbis: Carolus Hispaniar. Hung. et Bohem. Rex A. A. electus in Regem Roman. coronatus Francof. d. 22. Dec. 1711. in postica, terrarum orbem nubibus ambitum cum Caroli VI. symbolo: Constantia et fortitudine. Reuersus Sinzendorfus est in curiam. Successit legatus brandenburgicus ²⁸) Burggrafius a Dohna, fungens Archicamerarii officio, apparatu militari musicoue, vt priores. Intra cancellos delatus ad puteum equitauit, iussitque, peluim, guttum ex argento, et manutergium, quae in mensa prope culinam quieuerant, sibi apportari. Quo facto mantile iniecit brachio sinistro, peluim sub alam, guttum in dextram recepit et aquam manualementem Caesari apportauit in senaculum. Tandem, in eodem ab archiofficialibus haecenus frequentato foro, ex fonte, cui supererat aquila biceps coronata, vinum rubrum profiluit et album, similiae quoque sunt exoneratae in plebem, tripudiis et acclamationibus: *Viuat Carolus VI!* personantem aëra. Post haec Electores et legati Imperatorem in suum conclaue sunt comitati. Quumque mensae dapibus essent instructae, eum ad prandium reducerunt, ita, vt insignia vicissim praeferrerent, Elector quidem palatinus globum aureum et legatus brandenburgicus sceptrum. Ad mensam, quae quater erat gradata, ²⁹) Imperatori Comes Harrach, cui functio Archipincernatus demandata, deposuit Augusto coronam et tabulae non procul adstanti reddidit, missus vero brandenburgicus Caesari aquam et mappam, manus lauatam, porrexit. Eidem legato peluis et guttus, quemadmodum Pappenheimio modiolus

diolus et hostorium, dapifero hereditario patina, lucro cesserunt. ³⁰) Ante mensam Caesaris stabant Electores moguntinus et treuerensis, qui quum preces praeiussent, baculum argenteum, ex quo tria sigilla imperialia pendent, ab ecclesiae moguntinae canonico Warsbergio acceptum, contra Caesarem tenebant. Paulo post Elector moguntinus sigilla soluit et Caesari in mensa praeposuit, qui sine mora restituit Electori. Ea nunc Archicancellarius idem Imperii per Germaniam collo suo appendit et ornatu tali adfedit suae mensae, Caesarem post prandium in palatium secutus et in suam ipsius mansionem est regressus. Sigilla post aliquot dies in custodiam, scipionem vero argenteum dono accepit Vicecancellarius Schoenbornius, ut Aurea Bulla ³¹) iubet. Caesar accubuit solus suae mensae, aderant tamen adhuc in hoc caesarei accubitus conclavi pro singulis Electoribus mensae aulaeis laqueatae vnoue gradu ³²) altiores pavimento cum abacis vasariis, et post treuerensis mensam e regione Caesari, ³³) mensa sine laqueari pro Principibus Imperii, nec gradu edita, praeparatae. Electores in suis pransi sunt, absentiam legati et Principes, more maiorum, deerant, ³⁴) honoris causa solummodo eorum tabulis inferuitum est tribus patinis clausis, et semel, Principum in tabula visae sunt plures, praesertim tragemata eam ornabant. Imperatori latores ciborum Comites imperiales fuerunt, praecurrentibus fecialibus, duobus satellitibus caesareis, Pappenheimio mareschallo cum baculo et dapifero primum ferculum gestante. Cibos incidit ³⁵) Dux Alexander Wurten-



bergae, potum Comes Harrachius ministravit, substitutus pincernae hereditario, post prandium aquam manibus abluendis praebeuit Dux modo memoratus, legatis in prandio saxonis morantibus. In aliis curiae senatoriae nunc tricliniis apparatus quoque sunt mensae pro S. R. I. Comitibus, pro honoratioribus ex comitatu caesareo et electorali, nec non pro deputatis ciuitatum liberarum. Surgente Imperatore accesserunt Electores moguntinus et treuerensis ad tabulam, preces dixerunt suetas, ³⁶) et Caesar imposita corona et Electores itemque legati quisque in sua conclauia curiae senatoriae recesserunt. Post aliquam moram regressi sunt in palatium caesareum, cuius processionis hic ordo, haec ratio fuit. Imperator ornatu suo et corona fulgidus abiit in curru suo rari operis, ante ipsum legati electorales etiam vno curru, post Caesarem tres Electores amictibus solennibus adhuc conspicui in rheda moguntina. Quod si currus Electoris palatini opportunus ad manus fuisset, idem Princeps Elector solus ante Caesarem et duo Principes Electores ecclesiastici statim post eum vexissent. Ita condixerant. Interea iterum insignia imperialia Caesari praelata sunt, a Pappenheimio gladius, a Comite Zeilio globus, a Schoenbornio sceptrum, a Sinzendorfio corona, quae audit domestica. Hi omnes officiales hereditarii equitabant. Ad palatium caesareum accedentes, ipse palatinus Elector sumisit globum aureum, legatus brandenburgicus sceptrum, et illi singuli praesto erant Caesari in conclaue suum vsque, vbi valedicentes in suam quisque domum vehiculis recedunt. Mox ad Caesarem adhuc deputatis

putatis noricis patuit aditus, qui in eius praesentia cistis insignia includunt et manum Augusti clementissimi osculo venerati, cum nobili suo comitatu in hospitium reuehunt. Ita finiit auspicato dies, sacra coronationi augustae Caroli VI. Imperatoris Romano - Germanici et celeberrima splendore archioffiorum.

1) Quum post cladem Friderici V. Electoris palatini, coronam bohemiam affectantis, et per pacem westphalicam Electoratus palatinus ad Bavariae Ducem peruenisset, is quoque archidapiferatu potitus et Carolus Ludouicus, Friderici V. filius, nouum Electoratum cum archithesaurarii munere consecutus est. Electore bauaro autem ab Imperatore Iosepho proscripto, quod in bello hispanico hostibus Imperii se sociasset, palatinus Elector pristinum locum in electorali collegio et officium archidapiferi recuperauit. Est haec ratio, quamobrem palatinum in coronatione Caroli VI. prouincia archidapiferi fungentem animaduertimus. Sparta vero archithesaurarii per inuestituram a Caesare collata est Georgio Ludouico Electori hannouerano, ea conuentione, ut redderet palatino, si bauarus in integrum restitueretur et ad eundem archidapiferatus rediret. Id ipsum euenit badensi pace, bauarus recepit archidapiferatum et tandem Elector palatinus functionem archithesaurarii. Acta publica STRVVVS in corp. iuris publici p. 345. indicat. De origine vero et progressu archidapiferatus digna sunt, quae conferantur, ex Dom. L. B. de SENCKENBERG Meditatt. de semper viridi vsu prisca germanici ciuilibus et publici iuris in subsequentibus Imperii LL. p. 164. §. LXVII. seqq.

2) Elector hannoueranus in Caroli VI. coronatione officium archithesaurarii exercet, quippe quod a palatino acceperat, ut in nota praecedente monui. Et quamuis in fauorem palatini se illo deinde abdicasset, tamen in prooemio CAPITVLATIONIS FRANCISCI IMPERATORIS et in literis reuersalibus, ut vocant, eiusdem super suo pacto regali, conspicuus est archithesaurarii elogio. MOSERVS ad Capitulationem Franc. Imp. T. II. p. 6. §. 2.



- 3) Extinctis Limpurgiis, Archipincernae officialibus hereditariis, Carolus VI. tanquam Bohemiae Rex et Elector, Michaelem Iohannem Comitem Althanium vicepincernatu illo anno 1714. inuestiuit. LVNIG. in corp. iuris feudalis germ. T. II. p. 151.
- 4) Si nec officiales hereditarii archiofficialium vices subire possunt, id faciunt officiales aulici Caesaris, vt vult AVREA BVLLA cap. 27. §. 6. *Si vero ipsi (officiales hereditarii) vel eorum aliqui a praefata curia se duxerint absentandos, ex tunc imperialis vel regalis curiae cottidiani ministri vice absentium, puta quilibet in loco eius absentis, cui in vocabulo seu officio communicat, sicut geret officium, sic tollat in praemissis et fructum.* IBIDEM cap. 29. §. 3. *Si vero ipsi (officiales hereditarii) vel aliqui eorum absentes fuerint, ex tunc officiales imperialis siue regalis curiae, qui talibus praesunt officiis eorum, quorum suppleant absentiam, singuli singulorum, sicut vicem nomenque et laborem suserunt, sic lucrum et commodum reportabunt.* Add. §. 4. vbi imperialis curiae mareschallus Pappenheimio succenturiatur. Haec Aureae Bullae capita per CAPITVLATIONEM IMPERIALEM art. 3. §. 24. ita immutantur, vt officialibus hereditariis emolumenta facta sint salua, licet eorum personas aulici sustinuerint.
- 5) Argumenta huius doctrinae iuris publici prostant p. 325. §. 9. REPERTORII iur. publ. et feudalis.
- 6) DIARIVM coronationis Caroli VI. pag. 28. seqq.
- 7) Carolus VI. natus calend. Octobr. anno 1685. declaratur Rex Hispaniae d. 12. Septembr. 1703. et residet Barcellonae ex anno 1705. vsque ad 1711. Post obitum Iosephi eligitur Romanorum Rex d. 12. Octobr. et coronatur d. 22. Decembr. 1711. Inauguratur Rex Hungariae d. 22. Maii 1712. et Rex Bohemiae d. 5. Septembr. 1723. moritur d. 20. Octobr. 1740. vltimus domus austriacae. Patrem habuit Leopoldum Imperatorem, matrem Eleonoram Magdalenam, Philippi Wilhelmi Comitis palatini neoburgici filiam, vxorem Elisabetham Christinam, Ludouici Rudolphi, Ducis brunsvicensis natam.
- 8) Iosephus Imperator mortuus est d. 17. April. anno 1711. et Carolus VI. electus Rex Romanorum iureiurando ipse die 19. Decembr. eod. anno Capitulationem in conclau electorali aedis S. Bar-

S. Bartholomaei muniuit, qui est terminus Vicariatus, quando per Caesaris mortem solum imperiale vacauit. Ergo interregnum per nouem fere menses durauit, in quo Electores palatinus et saxo Vicariatum administrarunt.

- 9) Non omiserunt Electores ambo literas suas praeteritioni opponere. Scriptum coloniensis datum est Valenciensis d. 4. Iulii 1711. latino stilo, bauari Luxenburgii d. 7. Iul. eod. a. germanice. Vtrumque in DIARIO electionis Caroli VI. Imperat. p. 42. seqq. legitur. Etiam Albanus, papalis nuntius, proscriptis strenue studuit, sed nihil effecit, vid. CORPVS HISTORIAE GERM. (edit. anno 1753.) Tomo II. pag. 1483. in nota 15.
- 10) Lotharius Franciscus Comes Schoenbornius natus anno 1655. Episcopus bambergensis d. 9. Octobr. anno 1693. Archiepiscopus et Elector moguntinus d. 2. Maii anno 1695. mortuus est d. 30. Ianuar. 1729.
- 11) Carolus Iosephus Ignatius, Dux Lotharingiae, Episcopus osnabrugensis anno 1698. Archiepiscopus et Elector treuerensis anno 1710. mortuus est anno 1715. Patrem habuit Carolum IV. Leopoldum, Ducem Lotharingiae, matrem Eleonoram Mariam, Leopoldi Imperatoris sororem et Michaelis Regis Poloniarum viduam. Elector ille treuerensis est simul patruus Francisci Imperatoris. Nam huius pater Leopoldus Iosephus Carolus, qui pace risuicensi Lotharingiam recuperabat, est Electoris natu maior frater.
- 12) Fundatio huius aedis iam ad Pipinum Regem Francorum, donationes praecipuae ad Carolum M. Ludouicum pium, Carolum crassum et Ottones Imperatores referuntur. Addicta mansit sacris ecclesiae catholicae, quum Francofurtum, vbi fitaest, cultum euangelicae sequeretur. LERSNER in chron. Francof. p. 103. c. 33. libri II.
- 13) Iohannes Wilhelmus lineae neoburgicae senioris Elector palatinus natus est anno 1658. d. 19. April. Successit patri Philippo Wilhelmo anno 1690. in matrimonio habuit Mariam Annam Iosepham, Ferdinandi III. Imperatoris filiam, et postea Mariam Annam Ludouicam, Cosmi III. magni Ducis Hetruriae filiam, quae ipsi superuixit. Mortuus sine liberis anno 1716. d. 8. Iunii



Iunii successorem in Electoratu accepit fratrem Carolum Philippum. Eo anno 1742. etiam defuncto, Electoratus deuenit ad Carolum Philippum Theodorum, lineae neoburgicae iunioris seu solisbacensis, qui hodie adhuc feliciter regnat.

14) Ad solennia electionis et coronationis Caroli VI. Imp. a Principibus Electoribus missi sunt, a moguntino nobilis a Lasser, Comites Stadion et Schoenborn, a treuirensi nobiles a Sohler, ab Eltz et a Kesselstad, a bohemo Fridericus Ernestus Comes a Windischgraez primus, Franciscus Ferdinandus Comes a Kinski secundus, Caspar Florens a Consburg tertius legatus, a palatino Iohannes Ferdinandus liber baro a Sickingen primus, Aloysius a Metzger secundus legatus, a saxone Otto Henricus liber Baro a Friesen primus, Georgius Comes a Werthern secundus, Iohannes Wilhelmus Ludouicus liber Baro ab Hagen tertius legatus, a brandenburgico Christophorus Burggrafius a Dohna primus, Henricus ab Henniges secundus, et hoc d. 26. Aug. anno 1711. solum prima vice quum consultationibus super Romanorum Regis creatione vacasset, mortuo, Ernestus Comes a Metternich, Gustauus liber Baro de Martefeld tertius legatus, ab hannouerano Fridericus Wilhelmus liber Baro de Schlitz dictus Goerz primus, Christophorus a Schradern secundus legatus.

15) Curia senatoria Francofurti ad Moenum dicitur der Römer, quod nomen possessori fuit, a quo primam domum ad eas, vnde constat curia, senatus acquisiuit. LERSNER in chronico francof. pag. 264. libri I.

16) De tali processione haec ordinat AVREA BVLLA cap. 22. §. vii. *Ad declarandum in Imperatoris vel Regis Romanorum deambulantis praesentia processionis ordinem Principum Electorum statuimus, vt quotiescunque in celebratione imperialis curiae Principes Electores cum Imperatore vel Rege Romanorum in quibuscunque actibus vel solennitatibus processionaliter ambulare contigerit et imperialia vel regalia debuerint insignia deportari, Dux Saxoniae imperialem seu regalem enssem deferens, Imperatorem seu Regem immediate praecedat et inter illum et Archiepiscopum treuirensensem medius habeatur. Comes vero palatinus pomum imperiale portans a latere dextro et Marchio brandenburgensis sceptrum deferens, a sinistro latere ipsius Ducis Saxoniae linealiter gradiantur. Rex autem Bohemiae*
Impe-

Imperatorem seu Regem ipsum immediate, nullo interueniente, sequatur. Et cap. 26. §. 1. Et ascensis equis omnes vadant cum Imperatore vel Rege. §. 2. Portabit etiam Archicancellarius, in cuius archicancellariatu fuerit haec (curia) super baculo argenteo omnia sigilla et tyaria imperialia siue regalia. §. 3. Seculares vero Principes Electores sceptrum, pomum et enssem, secundum quod superius exprimitur, deportabunt. §. 4. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum treuerensem, suo loco transeuntem, primo aquisgranensis, secundo mediolanensis corona, et hoc ante Imperatorem duntaxat, qui iam est imperialibus insulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem iuxta beneplacitum deputandi. §. 5. Imperatrix etiam vel Regina Romanorum, suis augustalibus amicta insigniis, post Regem vel Imperatorem Romanorum, ac etiam post Regem Bohemiae, qui Imperatorem immediate subsequitur, competentis spatii interuallo, suis associata proceribus, suisque comitata virginibus in locum sessionis procedat.

- 17) Etiam Electores et alii ecclesiastici et seculares Imperii nostri Principes habent in terris suis marschallum, pincernam, dapi-ferum, camerarium, imo plures huius generis officiales interdum, de quo vid. Dn. BYDERVS de feudis officialium hereditariorum et prouinciarum Regni germanici. Cui duo exempla iuris publici austriaci subiungam. Quum Reginae Hungariae d. 22. Nouembris 1740. ordines Austriae inferioris homagium Viennae iurarent, in solenni processione pileus archiducalis, sceptrum et globus Reginae praeferebantur. Inter officiales prouinciae erant quoque falconarius falconem nitide vestitum super manu gestans et venator hereditarius cane molosso instructus. Quum Carolus Alberrus, Elector Bauariae, d. 2. Octobr. 1741. ordines Austriae superioris in sua verba Lintzii adigeret, eiusque celebritatis causa itio splendida fieret in templum, officialium quoque honor enituit. Comes stabuli Electori equum adscendenti tenuit stapiam et proxime pedes praesto fuit equitanti. Vexillifer vexillum prouinciae, tecto capite, marschallus, aperto capite, nudum enssem, scutifer scutum in sinistro brachio praetulit. Electori aedem intranti capellanus prouincialis aquam lustralem obtulit, in oratorium deducto, post euangelium, codicem

D

euan-



euangeliorum osculandum praebuit, itemque pacem inter Agnus Dei. Supellectili argenteae praefectus prouincialis mensam Electori mappis et reliquo apparatu, dum pararetur prandium, prouidit, dapifer prouincialis, quem stabuli comes praecedebat, intulit dapes, viginti quatuor nobilibus in subsidium huic operae corrogatis. Incisor prouincialis aquam manuaalem porrexit. Capellanus prouincialis preces ad mensam ante et post prandium dixit. Pocillator prouincialis primum dedit potum. Quum bellaria importarentur, monetarius prouincialis hereditarius in orbe argenteo nummos memorabiles Electori praesentauit. Omnes autem officiales prouinciae hereditarii septendecim, Carolo Alberto tum inseruientes, hi fuerunt: Aulae praefectus Baro a Weix, camerarius Wilhelmus Comes a Tierheim, mareschallus Gundemari Comitis a Stahrenberg filius, stabulo praepositus Comes ab Hohenfeld, pocillator Baro a Clam, dapifer Gottlieb Comes a Tierheim, rei argentariae praefectus Lobgott Comes a Kuffstein, venator Norbertus Comes Sallerburg, magister coquinae nobilis a Gera, vexillifer Ernestus Comes a Sprinzenstein, monetarius Franciscus Comes Sprinzenstein, incisor Comes Fuggerus, scutifer Leo Comes Hoheneck, falconarius Gundacker Comes Tierheim, bacillifer Richardus Comes Sallerburg, ianitor Comes Serau senior, capellanus aulicus praesul Steyergaerftenfis. *Acta interregni ab obitu Caroli VI. Imp. T. I. p. 36. T. III. p. 93. Diarium electionis Caroli VII. Imperat. pag. 17. et 161.* Interea ex iis, quae hic disputauit, patet, archiofficiales, die Erbbeamte oder Churfürsten, officiales hereditarios et illorum substitutos, die Erbbeamte, officiales aulicos, die Hofbeamte, ut mareschallum, pincernam etc. in aula caesarea, officiales territoriales, die Landbeamte, ut dapiferum, camerarium etc. in Principum Imperii prouinciis, quam maxime ab inuicem distinguendos esse.

18) Haec sella tribus pedibus e regione altaris, consecrationi augustae dicata, sub coelo pensili ex aureo spanno.

19) Ita iubet AVREA BVLLA cap. 2. §. 1. *Postquam Electores seu nuntii ciuitatem Frankenfurt ingressi fuerint, statim sequenti die diluculo, in ecclesia S. Bartholomaei apostoli ibidem, in omnium ipsorum praesentia missam de sancto Spiritu faciant decantari. Id moris est in electione et coronatione Caesaris. Conf. LIMNAEVS ad*

ad A. B. pag. 192. obseruat. 6. et LVDEVIGIVS ad A. B. T. I. p. 308. k.

- 20) De origine huius litaniae legi potest WALAFRIDVS STRABO de exordiis et incrementis rerum ecclesiast. c. 28. in bibl. max. patrum p. 198. T. XV. vbi: *Litania sanctorum nominum*, inquit, *postea creditur in usum assumta, quam Hieronymus martyrologium, secutus Eusebium caesareensem, per anni circulum conscripsit, ea occasione ab Episcopis Chromatio et Eliodoro illud opus rogatus componere, quia Theodosius religiosus Imperator in concilio Episcoporum laudavit Gregorium cordubensem Episcopum, quod omni die missas explicans eorum martyrum, quorum natalia essent, nomina plurima commemoraret.* Walafridus ille natione germanus, fuit ab anno 844. abbas Augiae diuitis in dioecesi constantiensi vsque ad a. 849. quo perhibetur obiisse. De litanii copiosius videri potest CAROLVS du FRESNE p. 233. T. IV. in glossario latinitatis.
- 21) Literas Caroli VI. quoque, quibus Clementem XI. P. M. de sua electione certiore reddidit, inuenies apud ill. BYDERVM cap. 1. §. 42. de legationibus obedientiae Romam missis.
- 22) Ante coronationem electus vocatur Romanorum Rex stilo publici iuris nostri.
- 23) Hoc iusiurandum respondet AVRAE BVLLAE cap. 2. §. 1. vbi Electores virum *iustum, bonum et vtilem* iubentur creare Imperatorem.
- 24) Offertorium seu offerenda est antiphona, quae canitur in ecclesia romana, quando celebrari debet oblatio. Gregorius M. instituisse dicitur et ad missam cantari praecepisse, p. 1322. et 1329. T. IV. glossarii per du FRESNE.
- 25) Insuper aquisgranenses vrbi suae equum, quem Rex Romanorum in itu ad templum coronationis causa sub vranisco sedit, nec non consuli manipulum nummorum, quos thesaurarius in vulgus disseminat, deberi contendunt. Vid. Bericht über des Königlischen Stuhls und des heil. R. R. freyen Stadt Achen bey denen Crönungen derer Römischen Könige und Kaiser habende Gerechtfame, nebst Beylagen, ad calcem DIARI coronationis Caroli VI. Imp. Quumque in eodem scripto insignium, quae Norimbergae asseruantur, custodiam Aquisgrano potius deberi statueretur, vt
- D 2
- ferram



ferram ducere solent, norimbergenses opposuerunt Gegenberich etc. in der Staats-Canzley T. XX. cap. 6.

26) AVREA BVLLA cap. 28. §. 5. *Inuenimus etiam ex clarissimis relationibus et traditionibus antiquorum, illud a tempore, cuius contrarii iam non habetur memoria, per eos, qui nos praecesserunt, (inquit Carolus IV. Imperator) feliciter, esse iugiter obseruatum, ut Regis Romanorum, futuri Imperatoris, in ciuitate Francford celebraretur electio, et prima coronatio Aquisgrani, et in oppido Nuremberg prima sua regalis curia haberetur. Quapropter certis ex causis, etiam futuris praemissa seruari debere temporibus, declaramus, nisi praemissis omnibus, seu eorum alicui impedimentum legitimum obuiaret. Ad hunc locum p. 586. obseruat. 9. LIMNAEVS exhibet catalogum Imperatorum Aquisgrani coronatorum.*

27) AVREA BVLLA cap. 27. §. 1. *Primo, Imperatore vel Rege ipso in sede regia siue folio imperiali sedente, Dux Saxoniae agat officium suum hoc modo: Ponetur ante aedificium sessionis imperialis vel regiae aceruus auenae, tantae altitudinis, quod pertingat vsque ad pectus vel sellam equi, super quo sedebit ipse Dux, et habebit in manu baculum argenteum et mensuram argenteam, quae simul faciant in pondere duodecim marcas argenti, et sedens super equo, primo mensuram eandem de auena plenam accipiet et famulo primitus venienti ministrabit eandem. Quo facto, figendo baculum in auenam, recedet et vicemarschallus eius, puta de Pappenheim, accedens, vel eo absente marschallus curiae, ulterius auenam ipsam distribuet — §. 3. Deinde Marchio brandenburgensis, Archicamerarius, accedat super equo, habens argenteas pelues cum aqua in manibus ponderis duodecim marcarum argenti, et pulchrum manutergium, et descendens ab equo, dabit aquam domino Imperatori vel Regi Romanorum, manibus abluendis. §. 4. Comes palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus quatuor scutellas argenteas cibus impletas, quarum quaelibet tres marcas habeat in statera et descendens ab equo portabit et ponet ante Imperatorem vel Regem in mensa. §. 5. Post bos Rex Bohemiae, Archipincerna, veniat similiter super equo, portans in manibus cuppam seu scyppum argenteum (Archipincernatus officium cum praescripto splendore non est expeditum in Caroli VI. coronatione) ponderis duodecim marcarum, coopertum, vino et aqua permixtum imple-*

impletum, et descendens de equo, scybum ipsum Imperatori vel Regi Romanorum porriget ad bibendum. Ita adumbrantur officia, ut olim reuera fuerunt.

28) Singulare hic occurrit, quod legatus brandenburgicus, non vero officialis hereditarius Electoris, Comes Zolleranus, fungatur Archicamerariatu, absente domino suo, de quo vid. *REPERTORIUM* iuris publici et feudalis p. 6. §. 18. nota * * pag. 324. §. 7. et inprimis p. 327. §. 5. vbi pactis id deberi contenditur.

29) *AVREA BVLLA* cap. 28. §. 1. *Imperialis mensa vel regia sic debet aptari, ut ultra alias aulae tabulas siue mensas in altitudine sex pedum sit altius eleuata, in qua, praeter Imperatorem romanum duntaxat vel Regem, die solennis curiae nemo penitus collocetur. Iubet quidem eadem lex Imperii cap. eod. §. 2. Sedes et mensa Imperatricis siue Reginae parabitur a latere in aula, ita quod ipsa mensa tribus pedibus imperiali siue regali mensa sit bassior et totidem pedibus eminentior, supra sedes Principum Electorum. Sed Caesaris vxor in coenaculo mariti hoc die coronationis non solet prandere.*

30) Talia in fauorem officialium hereditariorum iam sancit *AVREA BVLLA* cap. 27. §. 6. *Sicut hactenus obseruatum fuisse comperimus, ita statuimus, ut peractis per Principes Electores seculares praedictis eorum officiis, ille de Falckenstein subcamerarius, equum et pelues Marchionis brandenburgensis pro se recipiat, magister coquinae de Nortenbergh equum et scutellas Comitis palatini, vicepincerna de Limpurg equum et scybum Regis Bohemiae, vicemarschallus de Pappenheim equum, baculum et mensuram praedictam Ducis Saxoniae.*

31) *AVREA BVLLA* cap. 27. §. 2. *Ingresso Imperatore vel Rege ad mensam Principes Electores ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ad mensam cum ceteris praelatis benedicent eandem, secundum ordinem, qui circa hoc eis in superioribus est praescriptus. Et benedictione completa, iidem Archiepiscopi omnes, si adsint, alioquin duo vel vnus, sigilla et typaria imperialia siue regalia a cancellario curiae recipient, eoque, in cuius archicancellariatu curiam ipsam*



celebrari continget, in medio procedente, et aliis duobus ex alterutro latere subiunctis, sigilla et typaria ipsa, omnes quidem baculum, in quo suspensa fuerint, manibus contingentes ea portabunt et ante Imperatorem vel Regem reuerenter ponent in mensam. Imperator vero siue Rex eadem ipsis statim restituet, et in cuius archicancellariatu hoc fuerit, vt praefertur, is maius sigillum collo appensum vsque ad sinem mensae gestabit et deinceps, donec ad hospitium suum perueniat, ab imperiali siue regali curia equitando. Baculus vero, de quo praemittitur, esse debet argenteus, duodecim marcas argenti habens in pondere, cuius tam argenti, quam pretii partem tertiam vnusquisque archiepiscoporum ipsorum persoluet, et baculus ipse protinus vna cum sigillis et typariis debet cancellario imperialis curiae assignari, in vsu suos beneplacitos conuertendus. Postquam autem is, quem ordo tetigerit, portando sigillum maius, ab imperiali curia ad hospitium suum redierit, vt praefertur, statim sigillum ipsum per aliquem de suis familiaribus praedicto imperialis curiae cancellario remittet super equo, quem iuxta propriae dignitatis decentiam et amorem, quem ad cancellarium curiae gesserit, ipsi cancellario tenebitur elargiri.

- 32) AVREA BVLLA cap. 28. §. 2. Principes (Electores) suas inter se in vna eademque altitudine sedes habebunt et mensas. §. 3. Infra sessionem imperialem mensae pro septem Principibus Electoribus ecclesiasticis et secularibus praeparantur, tres videlicet a dextris et tres aliae a sinistris et septima directe versus faciem Imperatoris vel Regis — ita etiam quod nullus alius, cuiuscunque dignitatis vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum.
- 33) AVREA BVLLA cap. 3. §. 2. Treuirensis ex opposito, lineari directione, versus Imperatoris faciem — sedeat in omnibus publicis actibus imperialibus, puta iudiciis, collationibus feudorum et in refectionibus mensarum ac in consiliis et omnibus aliis agendis, propter quae contingit, eos (Electores) pro honore seu utilitate imperialis tractandis mutuo conuenire.
- 34) AVREA BVLLA cap. 28. §. 6. Quandocunque aliquis Princeps Elector ecclesiasticus, vel etiam secularis, iusto impedimento detentus, ad imperialem curiam vocatus, venire non valens, nuntium vel

vel procuratorem, cuiuscunque dignitatis vel status, transmiserit, missus ipse, licet loco mittentis iuxta datum sibi ab eo mandatum admitti debeat, in mensa tamen vel sede, quae illi, qui ipsum transmittit, deputata fuerit, non sedebit.

- 35) Carolus IV. Imperator Ducem Luzelburgicum quidem iam ornat officio palatino, cibos incidendi in accubitu regali, sed Ducibus illis non continuauit.
- 36) Electores ecclesiastici etiam finito prandio iubentur gratias agere precando ad mensam, per AVREAM BVLLAM cap. 23. §. vn. quod quidem ex munere priseco archicapellani adhuc superat.



est promittitur, cumque ad hunc finem, et ad
officium hoc, hoc loco hinc inde, et ad
admittit, et ad hunc finem, et ad hunc
transmittit, et ad hunc finem, et ad hunc

33) Carolus IV. Imperator Romanorum, et
in officio, et in officio, et in officio, et in
ceteris illis non continetur.

34) Electores ecclesiarum, et in officio, et in
officio, et in officio, et in officio, et in
quod quidem ex hinc inde, et in officio, et in



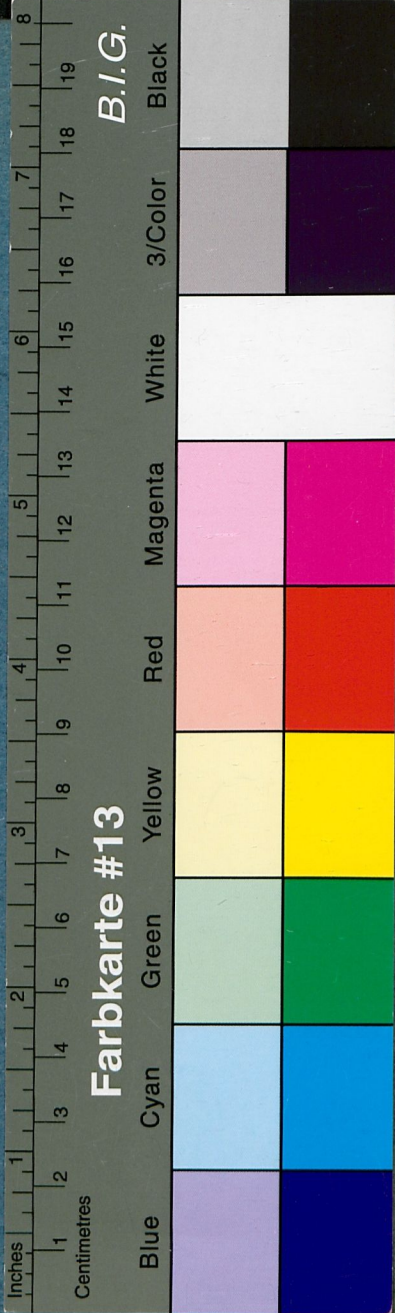
Kh 1283

X2860312

112







B.I.G.

Farbkarte #13

Vg PK 1732

COMMENTATIO
DE
SPLENDORE
ARCHIOFFICIORVM
IN CAROLI VI. IMP. ROM. GERM.
CORONATIONE,
AVCTORE
GEORGIO DAVIDE *Mand*,
PROFESSORE PVBLICO ET COLLEGIO MAIORI
PRINCIP. COLLEGIATO.



L I P S I A E
APVD IO. CHRIST. LANGENHEMIVM
C1D19CC LXII.

Kh 1283

